

РЕЦЕНЗИЯ

от д-р Нона Димитрова Глушкова – доцент в ПУ „Паисий Хилендарски“ – гр. Пловдив
на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“
по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки
професионално направление 3.4. Социални дейности
докторска програма Социални политики и социална работа

Автор: Иван Георгиев Дечев

Тема: Развитието на социалните услуги „Личен асистент“ като предпоставка за гарантиране на правата на хората с увреждания в България

Научен ръководител: доц. д-р Людмила Павлова Векова – ПУ „Паисий Хилендарски“ – гр. Пловдив

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № № РД-21-375 от 20.02.2023 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Развитието на социалните услуги „Личен асистент“ като предпоставка за гарантиране на правата на хората с увреждания в България“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.4. Социални дейности, докторска програма Социални политики и социална работа. Автор на дисертационния труд е Иван Георгиев Дечев – докторант в задочна форма на обучение към катедра “Социални дейности“ с научен ръководител доц. д-р Людмила Павлова Векова – ПУ „Паисий Хилендарски“ – гр. Пловдив.

Представеният от докторанта Иван Георгиев Дечев комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, включва следните документи:

- молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;
- автобиография в европейски формат;
- протокол от катедрения съвет, свързан с докладване на готовността за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;
- дисертационен труд;
- автореферат;
- списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- копия на научните публикации;
- списък на забелязани цитирания;
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;
- справка за спазване на специфичните изисквания на съответния факултет (само за докторантите зачислени до 04.05.2018 г.);
- приложения към дисертационния труд

Докторантът е приложил 5 броя публикации по темата на дисертацията.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Иван Дечев е роден на 09.08.1985 г. Завършва средното си образование в Езикова гимназия „Пловдив“ през 2004 г. Владее английски и немски език. През 2010 г. придобива магистърска степен по Право, а през 2017 г. – и магистърска степен по Мениджмънт на социалните организации. През 2018 г. е зачислен като задочен докторант в катедра „Социални дейности“ към Педагогическия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“ – гр. Пловдив.

След двугодишно сътрудничество в адвокатска кантора през 2011 г. Иван Дечев продължава професионалната си реализация в екипа на омбудсмана на Република България, където повече от 12 години изпълнява експертни, координационни и ръководни функции. Основните дейности и отговорности, описани в автобиографията на Иван Дечев, са впечатляващи и недвусмислено доказват, че професионалният опит на докторанта в областта на правата на хората с увреждания кореспондира с направлението и с научната специалност на дисертацията.

Видно е, че докторантът има ясна насоченост за научноизследователска и практическа дейност в областта на социалните науки, което се потвърждава и от избора на представената тема на дисертационния труд.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Проблемът, изследван в дисертационния труд, е актуален в научно и в научно-приложно отношение. Степента на актуалност на проблема и на задачите, разработени в дисертацията, са от висока степен на целесъобразност, която е пряко обвързана с процеса на деинституционализация и с необходимостта от извеждане на преден план както на правата, така и на личността на отделния човек с увреждания.

Разглежданата тема е в особена връзка както с динамичните условия по отношение на развитието на нормативната уредба по проблема в България, така и с възприемането на изследвания проблем като глобален. В тази връзка от съществена полза е проучването на европейски (и световни) практики с възможност за последващото им проектиране в българската реалност при съблюдаване на специфични национални и регионални особености, но с основен фокус – стремеж към гарантиране на правата на хората с увреждания.

4. Познаване на проблема

Представеният дисертационен труд показва много добро познаване на проблема, което определено се дължи както на образователната подготовка на докторанта, така и на професионалния му опит.

Във връзка с обосноваването на необходимостта от развитие на социалните услуги „Личен асистент“ по посока на гарантирането на правата на хората с увреждания в България са проучени, анализирани, съпоставени и критично оценени значителен брой литературни източници, интернет източници и нормативни документи на български и на чужд език.

В хода на дисертационното изследване докторантът умело представя проблема през призмата на българските реалности и на чуждестранния опит и задава конкретни посоки за оптимизиране на възможностите за гарантиране на правото на хората с увреждания в България да водят по-качествен, достоен и независим живот.

5. Методика на изследването

Избраната методика на изследване позволява постигане на поставената цел и дава възможност да се намери адекватен и мотивиран отговор на задачите, планирани за разрешаване в дисертационния труд.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

В **увода** е обоснована актуалността на проблема и необходимостта от неговото разработване. Коректно са определени целта, обектът и предметът на изследването. Фиксирани са конкретни задачи за решаване и са изведени водещите хипотези на проучването. Описаната методика на дисертационното изследване подготвя читателя за целенасочено реализиране на изследователската работа от автора, а възприетите ограничения потвърждават това.

Теоретичното проучване в **Първа глава** е насочено към международното развитие на понятията за уврежданията, независимия живот и асистентската подкрепа, като за целта изключително професионално е анализирана, синтезирана и представена информация, произтичаща от действащото международно и европейско законодателство, което урежда асистентската подкрепа и личната помощ за хората с увреждания. Максимална задълбоченост в разглеждания научен проблем е постигната чрез: коректно уточняване на същността на водещи понятия; целесъобразно проследяване на хронологията в развитието на международното законодателство и съответно на философията за осигуряване на равно третиране, социално включване и независим живот; логично поставяне на акценти върху развитието на социалните услуги, свързани с реализирането на правата на хората с увреждания, върху социалната работа като основен инструмент за овластяване на хората с увреждания за реализиране на техните права и върху процеса на деинституционализация на услугите за хората с увреждания и политиките за създаване на услуги в домашна среда; удачно представяне на добри практики за асистентска подкрепа чрез изследване на модела на шведската лична помощ. Общите оценки и изводите в края на тази глава са с дедуктивен характер и са формулирани прецизно.

Във **Втора глава** е представено развитието на разбирането за уврежданията, за правата на хората с увреждания и за асистентската подкрепа в България. Логиката на изложението тук печели с първоначално представяне на прехода към утвърждаване на демократичните ценности по отношение на хората с увреждания, което се откроява със задълбочен анализ и тълкуване на легалните дефиниции на социалните услуги „Личен, Социален асистент и Домашен помощник“ на базата на ключови нормативни документи като Конституцията на Република България, Закона за социалното подпомагане и Правилника за прилагането му. Направената връзка със стратегическите документи за стартиране на процеса на реформа в социалните услуги за хората с увреждания и деинституционализация, както и разглеждането и отразяването на докладите и препоръките към България на международни организации придават особена ценност на дисертационния труд и за пореден път потвърждават стремежа на Иван Дечев да представи проблема обективно и безпристрастно. Осъщественото сравнение преди и след влизането в сила на Закона за личната помощ, извеждането и оценката на силните и слабите страни на различните механизми за подпомагане на нуждаещите се и представянето на резултатите от сравненията впечатляват с точен изказ, с подчертан усет към детайлите и с ясно заявена позиция по отношение на разглеждания проблем и на предизвикателствата пред заинтересованите страни. Особено ценен момент в тази глава са резултатите от прецизно извършеното сравнение по избрани критерии между предоставяната лична помощ в България по Закона за личната помощ и в Швеция – по техния Закон за личната помощ (LSS). Общите

оценки и изводите в края на главата са в потвърждение на очакванията към докторанта за проява на критичност и обективност при осъществяването на дисертационното изследване.

В **Трета глава** са представени дизайнът, организацията, методиката на емпиричното изследване и получените резултати. Озаглавена „Изследване на механизмите за оценка на развитието на асистентската подкрепа и на удовлетвореността на ползвателите“, тази глава мотивирано е концентрирана около проучването на мнението на ползвателите на асистентската подкрепа и на техните законни представители, както и на социалните работници и експерти, които работят в системата на предоставянето ѝ. Впечатление прави както броят на респондентите, които са се включили в изследването, така и неговият териториален обхват. Именно в тази глава се визуализира интегралността на изследователската концепция на докторанта – на базата на мнението на социални работници, на експерти, на нуждаещи се от чужда помощ и на техните законни представители относно приложимостта и значението на предложените критерии при оценяване на състоянието и развитието на асистентската подкрепа е извършен изключително информативен анализ по отделни показатели, умело са конкретизирани тенденции за състоянието на асистентската подкрепа в България и недвусмислено се доказва необходимостта от целенасочени промени в нейната структура и начин на реализиране.

Резултатите от проучването са представени детайлно, анализирани са задълбочено, налице е и кросиране между резултатите от някои от въпросите, което обогатява анализа, и в крайна сметка са създадени оптимални условия в края на дисертационния труд докторантът са направи адекватни изводи, да формулира конкретни препоръки за преодоляване на предизвикателствата в разглежданата област, а в **Заключението** обосновава и категорично да потвърди издигнатите хипотези, като в същото време да подсили усещането за обществената значимост на дисертационния труд.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Темата на дисертационния труд е с особена актуалност предвид състоянието на българската законова уредба в областта на независимия живот. Докторантът формулира **3 научни** и **7 научно-приложни приноси**. Приемайки изцяло формулираните от Иван Дечев приносни моменти, на преден план бих извела следните:

- Представяне на авторова визия относно дефинициите на ключови категории по темата на дисертацията и формулиране на потенциални насоки за подобряване на нормативната уредба и практиката по предоставяне на услугата „Личен асистент“ на базата на проучени добри практики.
- На базата на разработена и апробирана критериална система за оценка на нормативната уредба на асистентската подкрепа и за изследване на съответствието на законодателната уредба с възможностите на хората с увреждания за водене на по-качествен, достоен и независим живот са изведени водещите критерии за извършване на оценка на развитието на асистентската подкрепа според всяка от участващите в процеса страни – хора с увреждания, социални работници и експерти в общините.
- Чрез авторова система за извършване на сравнение между уредбата на предоставяната асистентска подкрепа в България и уредбата на този вид подкрепа в други държави и с помощта на авторов инструментариум за оценка на състоянието и развитието на асистентската подкрепа в България, както и за удовлетвореността от нейното качество, са фор-

мулирани конкретни мерки за преодоляване на съществуващите дефицити в законовата уредба на услугата „Личен асистент“ и в нейната практическа реализация.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Иван Дечев представя **5 публикации** по темата на дисертационния труд, публикувани в периода на неговото разработване – **три** от публикациите са в сборници с доклади от научни конференции; **една** от публикациите е в Годишник на ШУ „Епископ Константин Преславски“, **една** от публикациите е в сборник, издаден по проект, финансиран от Фонд „Научни изследвания“ на МОН.

Публикациите са лично дело на докторанта. В тях последователно са отразени основни етапи от реализирането на дисертационния труд, а формулираните изводи са коректни и убедителни. Не са налице данни за съвпадение или припокриване на публикациите с участия в други процедури.

9. Лично участие на докторанта(ката)

Реализираното дисертационно изследване е лично дело на докторанта, а получените резултати и формулираните приноси са изцяло негова лична заслуга.

10. Автореферат

Съдържанието и качеството на автореферата отговарят на изискванията. Авторефератът е с обем от 32 страници и коректно представя структурата, синтезира основните акценти в изследването и отразява резултатите и приносите, постигнати в дисертационния труд.

11. Критични забележки и препоръки

По отношение на цялостното оформление на дисертационния труд и по отношение на представения комплект от материали нямам критични забележки.

12. Лични впечатления

Познавам Иван Дечев от периода, в който той беше студент в магистърска програма „Мениджмънт на социалните организации“. Фактът, че след магистърска степен по Право той избира тази магистърска програма, свидетелстваше за ясно осъзната посока на професионално развитие у бъдещия докторант на катедра „Социални дейности“. По време на обучението си и по време на докторантурата си Иван Дечев демонстрира целенасоченост, отговорност и отдаденост на работата си, съчетани с критично и аналитично мислене и с усет към всеобхватно и конструктивно разрешаване на належащи социални проблеми.

13. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Дисертационното изследване на Иван Дечев изключително обстоятелствено и аргументирано доказва необходимостта от промени в нормативната уредба, касаеща изследваната област. В тази връзка формулираните препоръки трябва да бъдат популяризирани, а от позицията на професионалната си реализация и ангажираност Иван Дечев би могъл целенасочено да работи за оптимизиране на политиките в подкрепа на развитието на социалните услуги „Личен асистент“ като предпоставка за гарантиране на правата на хората с увреждания в България.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и отговарят на всички изисквания(та) на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Дисертационният труд показва, че докторантът Иван Георгиев Дечев **притежава** дълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност Социални дейности, като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Предвид гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“** на Иван Георгиев Дечев в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.4. Социални дейности, докторска програма „Социални политики и социална работа“.

25.04.2023 г.

Рецензент: .....

(подпис)

Доц. д-р Нона Глушкова

(ак. дл., н. ст., име, фамилия)